

PROBLEMATICA LOCALIZĂRII PRIMEI CAPITALE A STATULUI FEUDAL AL ȚĂRII ROMÂNEȘTI

FLAMINIU MIRȚU

Discutata problemă a localizării geografice și cronologice a primei capitale a Țării Românești, s-a bucurat de atenția susținută a istoriografiei noastre mai vechi, dar cu precădere a celei contemporane, îndeosebi după cercetările arheologice făcute în anul 1920, la Argeș, cînd prin descoperirile neașteptate și spectaculoase, privind o perioadă istorică pasionantă, s-a creiat o nouă optică în problemă. Poate că de atunci un entuziasm, îndreptățit în parte, a subestimat valoarea unei prudențe atît de necesare și aci, ca în orice cercetare științifică.

Reluarea, astăzi, a cercetărilor arheologice la Argeș, de către specialiști cu justificat prestigiu, a reactualizat tema, fapt care ne-a determinat să ne exprimăm punctul de vedere, generat și ca o consecință obligatorie a cercetărilor și descoperirilor făcute în ultima vreme și de către activul de istorie al Muzeului din Cîmpulung. Punerca în circuitul de informare a noilor date, obținute, considerăm că poate constitui, măcar în parte, un aport în ansamblul eforturilor comune de a se ieși din nebulosa presupunerilor și chiar a ipotezelor de lucru, unele neacceptate de exigența științifică, ce nu poate fi suplinită prin gratuitate, sau istorie romanțată, cit și pentru corectarea unei expresii, practicate uzual dar neexacte, aceia de capitală, termen folosit generic și la întîmplare, prin minimalizarea conținutului său firesc, specific și just fundamentat. Vom face o exegeză prin optica documentelor materiale probatorii, cunoscute pînă la data de față, cit și a altor dovezi, de alte categorii, care își fundamentează valabilitatea printr-o certă sincronizare cu ansamblul acțiunii legilor obiective de dezvoltare a societății.

Pentru prevenirea oricărui echivoc, vom preciza, în prealabil, că o capitală poate exista: 1) în cadrul unei formații teritoriale, politice, prestatale, obișnuit mai restrînse ca arie geografică, 2) în cadrul unui stat bucurîndu-se de autonomie, adică de dreptul de a-și stabili singur normele de organizare internă, rămînînd însă subordonat politic, în problemele externe îndeosebi, față de un alt stat, ce este suzeranul său, primul fiind deci lipsit de suveranitate, și în situația de dependență-valsalitate (caracteristică prin excelență în perioada medievală) față de ul-

timul și infine 3) capitala unui stat posedind, în totalitate, atributele sale caracteristice și fundamentale. În acest din urmă caz, este vorba de organizarea unei națiuni, în total sau în parte, pe un teritoriu delimitat, sub o conducere politică-administrativă centrală, avînd un centru sediu oficial, drept capitală a statului, acesta ca instituție politico-juridico-teritorială prevalîndu-se în relațiile internaționale de atributele suveranității și independenței.

Teritoriul istorico-geografic al Țării Românești, este bine știut, că a cunoscut toate aceste trei faze și considerăm că problema capitalei trebuie analizată, judicios, sub acest triplu aspect. Pentru prima fază, cea prestatală, este evident că centrele capitale ale micilor formații politice românești, atestate documentar în Diploma dată cavalerilor Ioaniți, în anul 1247, de către regele Ungariei Bela al IV-lea, nu sînt cunoscute de vreme ce însăși localizarea geografică a acestor formații (ale lui Ion, Farcaș, Litovoi, Seneslau) nu constituie o exactitate, de pe poziția unor riguroase și peremptorii dovezi, ci dacă existența acestora este indiscutabilă, localizările precise sînt prezumate, iar unele date coroborate le dau ascendența unor realități posibile.

Trecem la a doua fază, respectiv la cea realizată prin acțiunea de centralizare, de comasare politică, a formațiilor amintite, (poate numai asupra unora din ele, nu există o certitudine) de către un voievod, deci un șef militar (voje = ostaș, voda sau vozda = conducător) cu numele de Litovoi sau Lython, poate cel din diploma Ioaniților, care potrivit Diplomei lui Ladislau al IV-lea, cu data de 8.I.1285, privind pe magistrul Gheorghe, cade în lupta pornită împotriva suzeranului său și — ca urmare — menționează documentul amintit al magistrului¹ iar a așezat tributul nostru în acele părți².

Bărbat, fratele și succesorul eroului Litovoi, (problema asocierii la domnie nu intră în cadrul studiului de față) își păstrează, acum, în 1277, teritoriile și situația politică³, recunoscîndu-i-se autonomia, rămînînd însă dependent față de suzeranul maghiar și își are o capitală, centru politic administrativ reclamat cu necesitate, de existența unui teritoriu întins³, și de calitatea lui Bărbat, de șef față de căpeteniile teritoriilor ce formau statul său. Unde a fost această așezare — capitală?

Unde a fost capitala acelei formații deasemenea în fază de început de centralizare politică, admisă unanim în stînga Oltului, condusă succesiv de către Seneslav și Tihomir?

Pentru această perioadă, a doua în sistemul periodizării propuse de noi, este acceptată prezumția existenței a două așezări, fie ele în fază de tîrguri, singurele cunoscute, documentar deși ceva mai tîrziu, dar cu dovezi ce depășesc domeniul ipotezei, întrucît în momentul de față există atestări asupra viețuirii lor în acel timp.

Fără îndoială nu poate fi vorba decît de așezările de la Argeș și Cîmpulung.

Pe linia unui cazuism documentar, am fi obligați să dăm înțietate, ca început de existență, Cîmpulungului. La aceasta, ne obligă cunoscuta

¹ Documente priv. Istoria României, B. Țara Românească, XIII—XV, p. 6—8.

² Istoria României, II, p. 147—148.

³ Extinderea teritorială s-a făcut în anul 1273, iar lupta cu magistratul Gheorghe s-a dat mai tîrziu — cf. Istoria României, ibid.

lespede tombală, din anul 1300, a comitelui Laurențiu de Longocampo. Documentul epigrafic în speță, infirmă însă posibilitatea acceptării unei capitale aici, anterioară începutului secolului XIV. De ce? Pentru îndreptățitul motiv că prezența aci a unui conducător, comite, probabil sas, ca reprezentant al regelui Ungariei, exclude ipoteza și adevărul este întărit și de faptul că numai în timpul quasiinterregnelui din Ungaria, dintre anii 1301—1308, cauzat de stingerea dinastiei arpadiene, cu tulburările și luptele pentru succesiunea la coroana Sf. Ștefan, a putut exista conjunctura favorabilă ca așezarea Cimpulungului să treacă în stăpînirea unui voievod român⁴, situație confirmată și prin faptul că după moartea lui Laurențiu, nu mai aflăm comiți conducători aci, acesta fiind ultimul cunoscut.

Rămîne deci, prin eliminare, așezarea de la Argeș, care se afla, indiscutabil, în componența rezultantei statale românești din această a doua fază, formația politică dezvoltată, context teritorial în care fusese înglobat și voievodatul din stînga Oltului, al lui Seneslau⁵, respectiv cel condus ulterior de Tihomir, totul aflîndu-se însă sub dominația suzeranității regilor maghiari.

Strict documentar vorbind, Argeșul nu este atestat ca atare decît din anul 1330, așa cum știm că Diploma din 17.X.1336 arată că regele Carol Robert și voievodul Transilvaniei ajung, cu armata, în campania din 1330, împotriva lui Basarab, „sub castro Argyas”. Dar deosebit de faptul că identificarea cetății Argeș cu așezarea civilă a Argeșului este încă susceptibilă de legitime discuții, apoi însăși Diploma în cauză, se știe, că este pe drept cuvînt suspectă, conținînd, ca transumpt, o judecată a judeului curții, cu data de 11.XI.1336, deci cu 24 zile mai nouă decît însăși emiterea documentului. Cît privește Diploma din 30.IV.1347, emisă de Ludovic cel Mare, permițînd datarea pentru anii 1330 a Argeșului, izvorul n-are suficientă autoritate, regele fiind copil prea mic, pentru a-și aminti, personal, despre episodul războiului în cauză. Ludovic, născut în 1326, nu avea atunci decît 4 ani. Totuși aflarea la Argeș, sub pavimentul altarului Bisericii Domnești, cu ocazia cercetărilor arheologice efectuate de V. Drăghiceanu, a unei monete emise între 1272—1290, de Vladislav Cumanul⁶ și interceptarea, recentă, a unui nivel arheologic din a II-a jumătate a secolului XIII aci, peste care se suprapune Casa Domnească de la sud⁷ fac plauzibilă existența unei capitale, ca centru politic administrativ, în această etapă a unui stat începător al Țării Românești, condus de un voievod, fie el Seneslav sau Tihomir, sau înfine, Basarab, voievozi acceptați de feudalii locali, să conducă o stăpînire politică unitară, pentru a le asigura propriile interese de clasă, dominația asupra maselor exploatate și apărarea, mult mai eficientă, a țării, împotriva pericolului extern. Observăm însă că primele semnalări documentare atestînd pe Ba-

⁴ Flaminio Mîrțu și I. Hurdubețiu, Cimpulung-Muşcel medieval, în studii și articole de istorie, II, 1968, p. 30, ed. S.S.I.F. din R.S.R., studiu avînd referatul lui Panaitelescu P.P.

⁵ E. Vîrtosu, Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova, p. 132.

⁶ V. Drăghiceanu, Curtea Domnească din Argeș, în B.C.M., 1, X—XVI, 1923, p. 150.

⁷ S.C.I.V., 4/1968, p. 694.

sarab, fie în 1317, ca participant la luptele de la Mehadia, dintre unii feudali și regele ungar, fie mai târziu, în 1324, îl menționează, cităm : „Basarab waivodam nostrum transalpinum“, deci simplu voievod⁸.

Într-adevăr, documentar titlul de mare voievod îl aflăm pentru prima oară atestat lui Basarab, în textul grafitului de la Argeș, ce consemnează moartea sa, în 1352, la Cîmpulung, și apoi pe lespede de funerară a urmașului său Nicolae Alexandru, din 1364, care este arătat ca fiul lui „velikago Basarab voevod“, deci al marelui Basarab voievod, el însuși Nicolae Alexandru fiind : „velichi i samodrajavni gospodar“ (ultimul cuvînt-titlu fiind în formă monogramatică) adică : mare și de sine domn stăpînitor...

Titlaturile acestea, cum a arătat E. Vîrtosu⁹, marchează o creștere a importanței politice, starea de independență statală, o situație de mare prestigiu, pe lângă cel vechi de voievod conducător de oaste, păstrat, iar termenul de dominus, de stăpîn, fiind cel folosit în lumea feudală din jur, între care Ungaria, țară față de care Basarab, după victoria românilor de la Posada, din 9—12 noiembrie 1330, era, pe planul relațiilor internaționale, de la egal la egal. În acest context, al celei de a treia etape, respectiv al statului feudal, încheiat definitiv, și cu independența consacrată prin victoria armelor, capitala credem a numai fi fost la Argeș, acum cînd domnul, marele voievod, are prerogativa exclusivă de a reprezenta statul, liber, de fapt și de drept, și care în virtutea lui „dominium emimens“ îi aparține ca o moșie a sa. Lăsăm deoparte semnificația cuvintelor de „singur stăpînitor“ cuprins în titulatura voievodului, de acum înainte, și care se referă la practica asocierii la domnie, problemă care are implicații cu dualitatea unor capitale, dintre care, firesc, una era cea principală și oficială, respectiv singura despre care, în studiul de față, se analizează toate împrejurările care au determinat fixarea acesteia, într-un loc sau altul, într-o perioadă anume de timp.

Lăsăm deoparte coexistența unor curți, capitale locale, sau cu caracter temporar-ocazional, frecvente în uzul vieții statului medieval, și vom urmări exclusiv temeiurile care au conferit, adevăratei curți, calitatea de principal centru al desfășurării activității conducerii oficiale de stat.

Eliminăm, de asemenea, de la început, orice motivare forțată, care ar da cîștig de cauză unei așezări în detrimentul alteia, printr-o localizare a capitalei bazată pe o întîmplare fortuită, respectiv ipoteza distrugerii centrului de la Argeș, datorită invaziei lui Carol Robert. Într-adevăr, din nici un document, cunoscut pînă astăzi¹⁰, nu reiese o luptă desfășurată și soldată cu cucerirea cetății sau a orașului Argeș, care ar fi fost ca atare distruse, și ar fi necesitat, astfel, mutarea la Cîmpulung.

Mențiunea documentară este, cum se știe, clară : „sub castro Argyas“ deci armata s-a aflat desfășurată înaintea cetății și atît. Aflarea, eventuală, a urmelor unui incendiu, dacă acesta nu va fi probat, la evidență, că a fost general și total asupra ariei respective, nu obligă la admiterea

⁸ Istoria României, II, p. 150, Hurmuzacki, I, nr. 467, p. 592.

⁹ E. Vîrtosu, op. cit., p. 146 și urm., 193 și 194 și urm.

¹⁰ Inclusiv cele inedite pînă deunăzi, publicate în 1964 la Budapesta de G. Györffy, în *Történelmi Szemle*, 3—4, p. 537—568 și comentate, exhaustiv și judicios, de Maria Holban, Raporturile lui Basarab cu Ungaria angevină, în *Studii*, 20, 1/1967, p. 3—45.

unei bătălii, intrucît calamitatea în cauză era endemică în perioada feudală, datorită folosirii, cu pondere, a lemnului și șindrilei etc., chiar la suprastructura construcțiilor din piatră și se știe lipsa de eficiență a prevenirii și îndeosebi a combaterii sinistrelor amintite.

Motivele care dau ascendență ipotezei că la Cîmpulung a fost capitala lui Basarab, ca mare voievod al statului feudal, încheiat și liber, sînt fundamentate, în primul rînd prin existența aci, cu precădere, a condițiilor de dezvoltare ale unui proces social-economic zonal și local, generator al unui centru politic-administrativ corespunzător, lege obiectivă a dezvoltării societății.

Condițiile geografice ale așezării Cîmpulungului, prin vecinătatea apropiată a acestuia cu străvechea arteră de circulație, pentru mărfuri, călători, armate, existență de-a lungul rîului Dimbovița și — prin trecătoarea Branului — făcînd legătura cu Transilvania încă din perioada dacică, cum s-a confirmat prin descoperirea marelui „emporium“ de la Cetățenii de pe Dimbovița ¹¹, așezare unde o activă viață economică a fost reluată în perioada medievală, începînd cu primele decenii ale secolului al XIV-lea, au influențat direct la o anume dezvoltare a Cîmpulungului în pragul secolelor XIII-XIV (ulterior, în 1368, locul unde a fost încheiat primul tratat economic cunoscut în istoria comerțului românesc și prima vamă externă) ca centru activ de producție și vehiculare economică, pe care așezarea Argeșului n-a avut-o la același nivel. Teza rămîne valabilă, chiar dacă viața Argeșului s-a dovedit contemporană Cîmpulungului, cum arată o bisericuță mai veche, prezumată odată de istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, și cum se știe confirmată, fiind descoperită recent de către eminentul arheolog N. Constantinescu, în interiorul Bisericii Domnești, căreia i-a preexistat. Potrivit opiniilor unor specialiști, din trecut și de astăzi, fundamentele bisericii Mănăstirii Negru Vodă din Cîmpulung, cuprind materiale cu profiluri romanice și aparțin unei bazilici cu trei nave, și stilpi patrați, oglindind astăzi evident o soluție de necesitate și inadecvată din punct de vedere arhitectonic, încît cronologic construcția „ab antiquo“ aparține neapărat plinului secolului al XIII-lea ¹².

Faptul generează, și întărește chiar, existența unui centru demografic deservit de o bazilică a cărei vechime, ca atare, nu-și află corespundență similară la Argeș, în stadiul cunoștințelor actuale, chiar dacă Cetatea de la Poienari poate fi considerată tot din secolul XIII, prin turnul patrat, cel mai vechi din construcție, legat poate de un comite Conrad ¹³. Trebuie reținut însă că Cetatea Dimboviței de Sus, de la Cetățenii de pe valea superioară a rîului Dimbovița, în județul Argeș de astăzi, coboară, cu ultimul monument descoperit de cercetătorul Dinu V. Rosetti ¹⁴, în prima jumătate a secolului XIII și legăturile acesteia cu Cîmpulungul sînt evidente, prin mica distanță ce le separă și comunitatea de cultură materială constatată. Monumentele de cult din Cîmpulung, Bărăția și Klosterul (mănăstirea dominicană astăzi dispărută) au pe linie de datare, potrivit ultim i periodizări făcute monumentelor de cult ca-

¹¹ Flaminu Mîrțu, Contribuții la cunoașterea vieții dacilor de pe valea superioară a rîului Dimbovița, în Studii și articole de istorie, V, 1963, p. 13—27.

¹² V. Vătășeanu, Istoria artei feudale în Țările Române, p. 130—131.

¹³ I. Lapedatu, Cetății, p. 177, Ghika-Budești, Muntenia, I, p. 122.

¹⁴ S.C.I.V., 4/1968, p. 693.

tolic de aci ¹⁵, o apartenență la a doua jumătate a secolului XIII respectiv prima jumătate a secolului XIV, pe câtă vreme ceea ce era considerat pentru Argeș ca fiind un argument de viață urbană veche, biserica Sîn Nicoară, este așezată cronologic pe pragul dintre secolul XIII și secolul XIV, și nici decum mai veche ¹⁶, fiind destinată, cu destulă certitudine, cultului ortodox. La Cîmpulung, de asemenea, unele sondagii efectuate sistematic, în diferite ocazii invite, au surprins în poziție stratigrafică, în incinta Mănăstirii Negru Vodă, ceramică din a doua jumătate a secolului XIII, într-un nivel arheologic cuprinzînd și un pavaș de amploare, din bolovani de rîu, constatare ce nu poate fi minimalizată ¹⁷.

Construcțiile civile de asemenea, aflate în incintele celor două curți domnești, de la Argeș și de la Cîmpulung, aduc și ele contribuții revelatoare, în problema urmărită. La Argeș, cercetările arheologice recente, publicate ¹⁸, au datat Casa Domnească, de pe latura de sud a incintei, în prima jumătate a secolului XIV, (respectiv partea cea mai veche, prispa fiind adăogată de Neagoe Basarab).

De asemenea, aci nivelul arheologic de primă jumătate a secolului XIII — fundația de piatră a unei construcții — peste care se suprapune clădirea menționată, atestă o viață veche, incontestabil, dar nu confirmă, prin nimic încă, o capitală-centru aci, după Posada, dată cînd este unanim admisă existența peremptorie a statului feudal al Țării Românești, în plenitudinea atributelor sale pe plan intern și internațional, și despre ai cărei primi doi conducători, succesivi, din această etapă politico-juridică, avem dovezile materiale, bine cunoscute, că au murit și s-au înmormîntat (Nicolae Alexandru) în Cîmpulung. Dar și la Cîmpulung avem dovada concretă a unei case domnești, existentă în aceeași perioadă.

Muzeul Cîmpulung, într-o campanie de săpături arheologice, efectuate în incinta Mănăstirii Negru Vodă din oraș ¹⁹, și Institutul de Arheologie al Academiei Republicii Socialiste România, reprezentat prin cercetătorul Dinu V. Rosetti, au interceptat în anul 1963, sub o manta de morminte civile din secolul XVI, pe care le taie Casa Domnească de astăzi, construită de Matei Basarab în 1635, un nivel arheologic cuprinzînd ceramică caracteristică secolului XIV, depuneri aflate pe un paviment de cărămidă, ce merge în direcția substrucțiilor, din bolovani de rîu, a vechii pivnițe ²⁰ peste care Matei Basarab ridică, în anul amintit, clădirea menționată.

Acest tip de pivniță, de proporții, merită toată atenția. Este construită cu bolta „en berceau”, semicilindrică, sprijinită pe arcuri dublouri,

¹⁵ P. Chihaia, *Monuments gothiques dans les anciennes residences de Valachie*, in *Revue roumaine d'histoire de l'art*, II, 1965, p. 80.

¹⁶ V. Vătăsianu, op. cit., p. 138.

¹⁷ Cercetări efectuate de activul Muzeului Cîmpulung-Muscel în 1968 și 1969, inedite, cu ocazia săpării groapei pentru depozitarea varului stins, necesar reparațiilor zidului de incintă.

¹⁸ N. Constantinescu, *Cercetarea arheologică de la Curtea Domnească din Argeș*, în *Studii și comunicări — Muzeul Pitești*, I, p. 131, Pitești 1968, și același în „Basarab I, Tihomir și poate Seneslav” în *Magazin Istoric*, IV, 4 (37)/1970, p. 68.

¹⁹ Rezultatele publicate cf. Flaminu Mîrțu, *Știri noi asupra complexului istoric al Mănăstirii și Curții Domnești din Cîmpulung-Muscel*, în *Biserica Ortodoxă Română*, 11—12/1965, p. 1 012—1 043 și în *S.C.I.V.*, 4/1964, p. 566 și *Dacia*, Noua serie, VIII, 1964, p. 40 (cronici).

²⁰ În acest sens Gr. Ionescu, *Istoria Arhitecturii în România*, II, p. 193, ocu-pîndu-se de clădirea în cauză, denumind-o „egumenească”.

cu aceeași curbură, care pornesc din zidul de sprijin, dar care se termină înainte de a atinge pavimentul, la distanță de 1 metru înălțime față de nivelul acestuia și tipologic este cunoscut că aceste bolți aparțin secolului XIV, fiind mai vechi chiar decît cele sprijinite pe arcuiri dublouri ce pornesc chiar de la nivelul pavimentului și, de la sine înțeles, ambele tipuri preced cu mult bolțile executate tot „en berceau“, susținute prin arcuiri dublouri sprijinite pe console, de obicei din piatră.

Pivnița aparține unei clădiri, de proporții, din secolul XIV. cu desfășurare către sudul incintei și calitatea construcției de casă domnească, din epoca amintită, depășește, chiar în stadiul mai restrîns al cercetărilor actuale, domeniul simplei supoziții, dat fiind contextul condițiilor de ansamblu documentar și faptic în care se află. Nu avem cu nimic dovedită o deosebită dezvoltare demografică și economică a așezării de la Argeș, măcar la paritate cu Cîmpulungul primelor trei decenii ale secolului XIV, localitate care a fost incontestabil și un centru de mare importanță al posesiunilor ungare transalpine, de vreme ce aci și nu în altă parte a existat un comite, conducător politic, administrativ și militar, care a încheiat, cu moartea sa în 1300, poate un șir de antecesorii, despre care încă nu știm nimic.

Este astăzi unanim admisă venirea aci. în prima jumătate a secolului XIII, a numeroși meșteșugari din Transilvania, care găseau la Cîmpulung o regiune bogată, în care își desfășeau mai ușor, în conviețuire cu masa românească a localnicilor existenți, produsele lor, de bună calitate, confecționate după modelul apusean ²¹.

Pe această linie, măiestriei meșterilor de podoabe cîmpulungeni i se atribuie chiar parte din inelele aflate în mormintele domnești de la Argeș ²², fapt care reflectă, neîndoielnic, nivelul calitativ ridicat și diversitatea specializată a preocupărilor productive ale populației Cîmpulungului, în a doua jumătate a secolului XIV, dar pentru aceasta, faptul a trebuit să fie, cu necesitate, urmarea unei faze premergătoare, începută cel mai tîrziu către jumătatea veacului amintit, cînd atari profile de producție suprastructurală, reflexe ale unei solide baze economice, nu sînt cu nimic atestate, pînă astăzi, în viața așezării de la Argeș, din acel timp.

Dacă bine cunoscutul grafit atestă moartea lui Basarab la Cîmpulung, faptul este normal, acesta, ca mare voievod avîndu-și scaunul de reședință aci, după cum l-a avut ulterior, păstrînd tradiția primei capitale statale libere, fiul și urmașul său Nicolae Alexandru, deoarece se află înmormîntat tot la Cîmpulung, cum ne atestă, fără dubiu, lespedea sa tombală păstrată. aci.

Nu ne cunosc documente date și datate de Basarab, în Cîmpulung. Nu este un fapt prea neobișnuit și categoric în concluzii, reamintindu-ne că nici de la Radu I, tatăl lui Dan și Mircea cel Bătrîn, nu posedăm, pînă astăzi, nici un document de cancelarie, deși cronologic a fost al patrulea domn al stutului feudal al Țării Românești, atestat cu certitudine prin emisiunile sale monetare.

²¹ Emil Lăzărescu, Despre piatra de mormînt a comitelui Laurențiu de Cîmpulung, în S.C.I.A., IV, 1—2/1957, p. 125.

²² V. Vătășianu, op. cit. p. 455, Flaminiiu Mîrțu, Reprezentarea florii de crin pe inele, în Țara Românească, în sec. XIV—XVI, în S.C.I.A., 1/1969, p. 123—130.

Considerăm utilă de semnalat descoperirea, în anul 1964, pe aria orașului (neverificată stratigrafic) a unei monete purtând tamgaua hanului tătar Bir-di-Bek, contemporanul lui Basarab, emisă la Azak-Azov în 1351, determinare aparținând lui Oct. Iliescu de la B. A. R. S. România — Cabinetul numismatic. Fără îndoială că numai cu o singură prezență de acest fel, nu putem spune prea mult, dar nici nu putem greși prea mult considerând că după luptele voievodului român cu tătarii, în al treilea deceniu al secolului XIV, către sfârșitul domniei acestuia, aflarea unui atare semn monetar, vehiculat în zona Cîmpulungului era neîndoișor mai îndreptățită și mai cu precădere decît în altă parte, indiferent motivul: relații comerciale, solii etc., deoarece sub acest aspect, o simplă așezare, lipsită în acest timp de o importanță economică și politică deosebită, ar justifica mai cu greu prezența purtătorului monetei aci.

Fără îndoială că regula prudenței, dovedită atît de utilă în cercetarea științifică a fost adoptată de noi cu toată convingerea necesității acesteia și ca atare vom încerca punerea unor concluzii sub semnul rezervei pe care o impune aflarea încă în stadiu de problematică a temei. În acest context, dar pe baza coordonatelor pe care le trasează, obligatoriu, o serie de prezențe materiale, puse în lumină de noi, dar și exegeza judicioasă asupra întregului complex al problemei, vom formula periodizarea și localizările capitalelor, pentru perioadele avute în vedere.

Argeșul a fost un centru politic-administrativ local, într-o fază prestatală, devenit, cu sfârșitul secolului XIII, începutul secolului XIV, capitala statului feudal al Țării Românești, odată cu cristalizarea și existența virtuală a acestuia, dar incomplet din punctul de vedere al totalității prerogativelor juridice recunoscute de dreptul internațional medieval. După consacrarea stării de independență, prin autoritatea supremă a armelor, fixarea capitalei la Cîmpulung a fost firească și necesară, dintr-un dublu motiv: 1) exista aci un centru demografic cu pondere, dovadă cele trei monumente de cult, din jurul anilor 1300, care îl deserveau, respectiv o bazilică, viitoarea biserică a Curții Domnești, mănăstirea Klosterului și Bărăția, centru cu o așezare geografică avantajoasă producției, prin posibilitățile de vehiculare economică deosebită, între cele două versante ale Carpaților, datorită străvechii trecători a Branului, din apropiere.

Aceste prime condiții, de ansamblu, depășeau, toate și cu mult, Argeșul și nu puteau fi ignorate acum, în situația importantă a statului — în noua sa fază. Un al doilea motiv determinant, pentru fixarea capitalei statului, acum liber, era o afirmare în plus a stării de independență a țării și de luare în stăpînire definitivă și de drept a regiunii în cauză, prin stabilirea capitalei chiar în inima acesteia, în masa românească eliberată și alipită cu un sfert de secol înainte. Era o replică definitivă, dată acum coroanei maghiare, fostă suzerană, angevină, care socotea întotdeauna că teritoriile transapline, eliberate de către Basarab, au fost pierdute „în prejudiciu sacri diadematis regii“. Considerăm deci, Cîmpulungul a fi fost, după 1330, prima capitală a statului feudal, încheiat definitiv și liber, al Țării Românești, în plenitudinea atributelor sale fundamentale, pe plan intern și extern, conducere politică centrală, suveranitate și independență. Moartea lui Basarab, confirmată peremptoriu la Cîmpulung, moartea și prezența fiului și succesorului său Nicolae Alexandru tot la Cîmpulung, sînt doar un argument a cărui materialitate nu poate fi infir-

mată, și care se integrează logic prin cele arătate mai sus, în acel complex geografic, economic, arheologic și arhitectural și în acel prestigiu românesc al vremii, realități pe care optica obiectivității și legile precise ale dezvoltării societății le reține cu valoare de postulat.

Între timp, creșterea influenței catolice la Cimpulung, sprijinită și pe cele două biserici de acest rit de aci, determină pe voievozi să pună un obstacol acesteia, prin întărirea celui alt sector spiritual, cel ortodox, care le vor servi și de suport domniei, fundamentate teocratic. Astfel, domnia putea contracara și se putea sustrage de sub această influență, care camufla scopurile politice ale vechilor suzerani, ce căutau recâștigarea terenului pierdut.

Aceasta și explică de ce s-a început, după unii într-al treilea deceniu ²³, al secolului XIV, după alții mult mai târziu, dar după opinia noastră, oricum înainte de 1352, cînd exista neterminată, cum o atestă grafitul zgîriat, înainte de tencuire, pe mortarul dintre două rînduri de cărămizi, al peretelui nordic al naosului, relatînd moartea, în acest an, a lui Basarab la Cimpulung, zidirea unei biserici mai mari și mai importante decît tot ce se construise pînă atunci, pentru a corespunde cerințelor reclamate de întărirea cultului tradițional și pentru confirmarea forței și prestigiului de care se bucura statul independent al Țării Românești.

Este vorba de Biserica Domnească de la Argeș, ridicată aci, unde neexistînd decît poate un singur monument de cult catolic (puțin probabil și aceasta deoarece nu este sigur dacă Sin Nicoară a deservit vre-o dată acest cult) se afla astfel un cîmp de acțiune cu totul liber pe planul spiritual.

Acelaș motiv face pe Nicolae Alexandru, în 1359, să întemeieze, tot aci, prima Mitropolie a Țării. În prima parte a domniei lui Vladislav Vlaicu, cum atestă prea bine cunoscutele documente din 25.XI.1369 și 16.VII.1372, capitala statului se afla deja mutată la Argeș, așezare amintită acum textual, de voievod ca fiind, pe bună dreptate, „nostra residencia“. Într-adevăr, numai cu Vladislav I a început această adevărată fază de „residencia“ la Argeș, cum arată, judicios, arheologul de prestigiu N. Constantinescu ²⁴, conducătorul recentelor săpături efectuate aci.

Pînă la această dată, așezarea de la Argeș fusese numai o curte locală, păstrată prin tradiție, din perioada prestatală, dar unde acum, prin înființarea Mitropoliei, se crease deja condiții unui puternic centru religios ortodox. Acest suport al domniei, cu un conținut în conformitate cu tradiția spirituală ortodoxă a poporului, s-ar fi putut dezvolta doar cu mari greutate în Cimpulungul cu așezăminte și forțe catolice incontestabile, coordonate, paradoxal, chiar de ferveța confesională a soției voievodului: Doamna „Clara de Ungaria, woivodissa Wlacie“ ²⁵, cum i se adresau papii Inocențiu al VI-lea, în 1360 și Urban al V-lea, pentru dăruirile ce „woivodissa“ le făcea, cu regularitate, bisericilor de la Roma. La Argeș, catolicii erau de o însemnătate minoră, dovedindu-se astăzi, cum am menționat, că biserica Sin Nicoară n-a fost construită ca așeză-

²³ V. Vătășianu, op. cit., p. 148.

²⁴ N. Constantinescu, „Cercetarea arheologică de la Curtea...“, p. 126.

²⁵ Ștefan Pascu, Contribuții documentare la istoria Românilor, în sec. XIII și XIV, în Anuarul Institutului de Istorie Națională, Sibiu, 1945, pp. 176—177.

mint de cult catolic²⁶ iar o episcopie de acest rit este cunoscut²⁷ că avea să apară aici doar în anul 1381. Pentru aceste motive, capitala revine acum, ca așezare geografică, dar cu conținutul juridic-politic schimbat, la Argeș, respectiv cu toate atributele de centru politic administrativ statal, pe care le avusese înainte Cîmpulungul, prima capitală a Țării Românești încheiate, independente și suverane în relațiile externe, pe care rațiunile îndreptățite, generate de conjunctura vremii, au făcut ca să fie transferată la Argeș.

Dacă cea mai recentă interpretare privind identitatea titularului celebrului mormint nr. 10 din Biserica Domnească de la Argeș, atestă pentru Vladislav-Vlaicu²⁸, considerăm faptul că încă un argument pentru acceptarea existenței capitalei aci începînd numai cu domnia celui înmormîntat, menționate și în diplomatică, constatat faptic, pînă acum, ca cel mai vechi mormint voievodal din necropola domnească a așezării în cauză.

Ca urmare a aceleiași afirmații, de mai sus, localizarea primei capitale a statului Țării Românești, în accepțiunea integrală a noțiunii, cu atributele sale interne și internaționale complete, reiese și mai fundamentată la Cîmpulung, unde avem pe deasupra argumentelor obiective, economico-politice, arătate mai sus, și acele dovezi materiale, necontestate, ale încheierii existenței fizice, ca titulari ai conducerii statului, respectiv a lui Basarab și Nicole Alexandru. Acestora nu le putem, ca atare, transfera, astăzi, domnia la Argeș. Poate numai dacă am accepta folosirea unor instrumente de cercetare științifică, nocive, purtînd emblema contestării evidente adevărului, a practicării subiectivismului și a ipotezelor gratuite, principii la care noi nu putem adera.

De altfel, pe parcursul istoriei noastre, considerente obiective și clarificate astăzi, dictate de evoluția altor condiții, de astă dată sub aspectul nou apărut, al luptei antiotomane, cu implicațiile realizării acesteia, sau a dominației otomane însăși, cu ridicarea pe primul plan al drumului comercial al Dunării, vor statua asupra mutărilor capitalei oficiale²⁹ a Țării Românești, la Tirgoviște și la București.

LA LOCALISATION DE LA PREMIÈRE CAPITALE DE L'ÉTAT FÉODAL DE LA VALACHIE

RÉSUMÉ

Pour la période féodale, le contenu exact de la notion de capitale, peut être rapporté comme centre : 1) d'une formation territoriale-politique ordinairement restreinte au point de vue géographique et appartenant a une étape précurseure a l'état proprement dit 2) d'un état se prevalant d'autonomie et du droit d'organisation, intérieure — mai subordonné. a l'égard des problèmes externes, a un autre état, son suzerain 3) comme

²⁶ V. Vătășianu, op. cit., p. 138.

²⁷ P. P. Panaitescu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova*, p. 459.

²⁸ N. Constantinescu, „Basarab I, Tihomir...”, ibidem.

²⁹ În acest sens și P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, p. 293—294, București, 1969.

centre politique-administratif officiel, d'un état possédant aussi la totalité des attributs de la souveraineté et de l'indépendance, dans les relations internationales.

La localité d'Argesh a été d'abord une résidence locale, devenue, vers la fin du XIIIème et le commencement du XIVème siècle, la capitale de l'état féodal de la Valachie, dépourvu de la totalité des prerogatives juridiques reconnues par le droit international féodal. Après la consolidation de l'indépendance par la brillante victoire militaire des roumains a Posada, en 1330, la capitale de l'état, constitué et indépendant, de la Valachie, a été fixé a Cîmpulung, pour un double motif : a) la localité était un très important centre démographique, temoigné par les trois monuments de culte qui y existaient : une basilique orthodoxe, du XIIIème siècle et les deux monastères, le „Kloster“ et Barația, du commencement du XIV siècle, un puissant centre économique, bien attesté par les documents, concernant les artisans et les échanges entre les deux versants des Carpathes, par le passage, tout proche, de Bran, complexe de conditions pour rien prouvées a Argesh — pour cette période — de temps ; b) une nouvelle affirmation de l'état d'indépendance, par l'établissement de la capitale ici même, au milieu de la zone de la population roumaine delivré et anexé a l'état de la Valachie, après la mort du comte Laurentius de Longocampo, le dernier représentant des rois suzerains hongrois, pour leurs possessions transalpines dont Cîmpulung y était le plus important centre.

La mort du grand „voïvode“ Basarab I, la mort et la tombe du „voïvode“ Nicolas-Alexandre a Cîmpulung, attestées par les documents epigraphiques et l'évidence materielle, sont seulement un argument de plus prevalant sur Argesh, privé de la qualité d'un grand centre démographique-économique.

La capitale de l'état constitué et indépendant est certe a Argesh seulement avec l'époque de Vladislav-Vlaicu, en 1369, après l'établissement du siège metropolitain ici, en 1359, justement pour contracarrer l'influence du culte catolique, très puissant a Cîmpulung et inexistent a Argesh et qui camouflait les desseins politiques des anciens suzerains. La plus ancienne tombe connue, d'un voïvode a Argesh, chef de l'état de la Valachie, appartient a peine au troisième voïvode chrologique, respectivement est celle de Vlaicu, l'emittent d'ailleurs des premiers documents, de 1369 et 1372, dattés a Argesh.